

13. Освещение храма и школы в селе Тарутино Аккерманского уезда // КЕВ. – 1902. – № 24 . – С. 587–592.

14. Построение Болгарской церкви в г. Аккерман // КЕВ. – 1894. – №10. – С.320–328.

15. Приход Иоанно-Предтеченской (греческой) церкви г. Аккерман // КЕВ. – 1878. – №7. – С.290–297.

16. Райлянка, село Аккерманского уезда // КЕВ. – 1879. – №13. – С.497–513.

17. Шабско-Вознесенский монастырь // КЕВ. – 1876. – № 18.– С. 641-660; № 20.– С.754–762; № 23. – С. 914–921.

БЕССАРАБСЬКІ ДВОРЯНИ В ХІХ ст.:

МАТЕРІАЛИ ДО ПРОСПОГРАФІЧНОГО ПОРТРЕТУ

Лілія Циганенко

*доктор історичних наук, професор
кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Україна)*

При всій чисельності способів пояснення першопричин історичного руху, останніми роками все більшого розповсюдження отримує мікроісторичний підхід. Втома від макроісторії призвела до переключення уваги вчених на дослідження з історичної антропології. Одним з таких напрямків є *проспографія* (іноді «прозопографія») – дослідження біографій окремих історичних осіб, що відносяться до певного історичного періоду або місцевості, мають спільні риси (політичні, соціальні, етнічні, посадові тощо). На підставі аналізу документальних матеріалів, наведених у часописах «Кишинівські єпархіальні відомості» [1], «Праці Бессарабського церковного історико-археологічного товариства» [2], книзі М. Лашкова [3] ми спробуємо дослідити місце окремих представників

дворянської спільноти Бессарабії серед випускників Кишинівської духовної семінарії.

Кілька слів про становлення духовної освіти в регіоні. Населення Бессарабії мало дуже низький рівень освіченості. В краї не було жодного вищого навчального закладу, існувала обмежена кількість середніх закладів освіти. Митрополит Бессарабії Гавриїл Банулеско-Бодоні був одним з перших, хто звернувся у 1812 р. до влади з проханням про відкриття духовної семінарії, яку планував облаштувати за зразком Києво-Могилянської академії. Офіційне відкриття семінарії відбулося 31 січня 1813 р. й практично весь період існування вона фактично виконувала функції єдиного вищого навчального закладу в краї, тим більше що царський уряд дозволив «... світському юнацтву до часу облаштування цивільного училища в краї» отримувати освіту в семінарії [3, с. 156]. Серед випускників семінарії звичайно було багато тих, хто пов'язав своє життя зі служінням Богу та церкві. Однак частина випускників цього закладу пізніше стала відомими громадськими і політичними діячами.

ЧУМАЧЕВСЬКИЙ Василь Іванович – бессарабський дворянин, який після закінчення Кишинівської духовної семінарії продовжив освіту в Київській академії. По закінченню вишу пішов на службу по цивільному відомству. Тривалий час працював на різних посадах в державних установах Києва, С.-Петербурга. Закінчив професійну кар'єру в чині дійсного статського радника на посаді чиновника з особливих доручень при Державному Комітеті.

ЛАШКОВ Микола Васильович закінчив навчання в Кишинівській семінарії в 1879 р., після чого вступив до Київської духовної академії. Дисертацію на тему: «Темний період в історії Румунії: політико-релігійна доля румун на їх території до створення Молдавського і Таласького князівств» захистив у 1885 р. Тривалий час працював викладачем в І-й Кишинівській чоловічій гімназії. Був активним громадським діячем

регіону, членом Кишинівської міської думи. Автор багатьох статей, книжок, нарисів з історії Бессарабії, серед яких «Сторіччя приєднання Бессарабії до Росії», «Історія Кишинівської І-ї чоловічої гімназії» та інші.

ПУРИШКЕВИЧ Митрофан Васильович народився в сім'ї сільського священика. Після закінчення середнього відділення Кишинівської семінарії у 1857 р., продовжив освіту в цивільному ліцеї м. Одеси. Працював судовим слідчим, був активним земським діячем. Цікавився історією рідного краю, зібрав величезну колекцію історичних документів, частину яких було опубліковано в 1910 р. під назвою: «Матеріали, зібрані гласним бессарабського губерньського земства Митрофаном Васильовичем Пуришкевичем про землі, що знаходяться в Бессарабській губернії, мають статус належних піклуванню над маєтками шпиталю Св. Спиридону в Яссах». Мав чин дійсного статського радника. Його син – Володимир Пуришкевич – відомий політичний діяч, один з лідерів монархічної організації «Союз руського народу» та засновник «Союзу Михайла Архангела», один з учасників вбивства Г. Распутіна.

ВИРЛАН Олександр Васильович у 1876 р. закінчив повний курс Кишинівської духовної семінарії. Маючі 75 коп. у кишені пішки дійшов до Одеси, успішно склав іспити на історико-філологічний факультет Новоросійського університету. Згодом, за відмінне навчання, йому було надано стипендію бессарабського земства. В 1880 р. закінчив навчання із ступенем кандидата філологічних наук, після чого отримав призначення на посаду викладача в Миколаївському реальному училищі. Пізніше обіймав посади директора Феодосійської чоловічої гімназії та Одеської Ришельєвської гімназії. Мав чин дійсного статського радника.

ДИМИТРІЄВ Дмитро Миколайович походив з родини болгарських переселенців. Навчання в парафіяльній школі розпочав лише в 11 років (до того працював нянькою, хлопцем-прикажчиком в сільському шинку, помічником пастуха овець, учнем кравця). В 1867 р. вступив до

Кишинівської семінарії, яку закінчив 1873 р. Через рік поступив на історико-філологічний факультет Новоросійського університету, який закінчив у статусі кандидат слов'яно-російської філології. Тривалий час свого життя присвятив викладацькій роботі (Кишинівське єпархіальне жіноче училище, комерційне училище Кишинівського товариства розповсюдження комерційної освіти О. Скородинського).

БАЛИК Олександр Іванович народився в м. Бельці, де закінчив ланкастерське училище. Після закінчення у 1865 р. Кишинівської семінарії спочатку вступив до Київської духовної академії, однак восени того ж року перейшов на історико-філологічний факультет Новоросійського університету, який закінчив у 1869 р. із ступенем кандидата. Працював викладачем в гімназіях Катеринослава, Одеси, Єлисаветграда, Миколаєва. За бездоганну працю отримав орден Станіслава I-го ступеня, чин дійсного статського радника. Почесний член Миколаївського відділення Херсонської єпархіальної училищної ради, член Миколаївського особливого комітету піклування про народну тверезість, гласний Миколаївської міської думи. Після виходу у відставку (1907 р.) не припиняв активної громадської діяльності: був головою правління притулку імені М.Р. Гладкого. У 1912 р. відкрив відділення Всеросійського національного союзу, ставши першим головою цього відділу. В жовтні 1912 р. брав активну участь у обранні депутатів до Державної Думи від м. Одеси, виконуючі обов'язки голови виборчої комісії по Херсонській ділянці міста. За постановою Херсонського дворянського депутатського зібрання в 1890 р. разом із родиною його було включено до родовідної книги дворян Херсонської губернії.

САВИЦЬКИЙ Семен Львович походив з родини бессарабського священика. В 1869 р. вступив до юридичного факультету Новоросійського університету, але вже через рік (в 1870 р.) перевівся до Медико-хірургічної академії (С.-Петербург), яку закінчив 1875 р. в званні лікаря.

Пізніше захистив дисертацію на ступінь доктора медицини. Мав чин таємного статського радника.

СИРКУ Поліхронній Агапієвич у 1874 р. закінчив повний курс Кишинівської семінарії, в який, до речі, він навчався під прізвищем Сирков. Народився Поліхронній Агапієвич в родині молдавського поселянина в с. Страшени, Кишинівського повіту. Вищу освіту отримав в С.-Петербурзькому університеті, де в 1899 р. захистив дисертацію на ступінь доктора слов'янської філології. Був екстраординарним професором цього ж університету. Написав чимало літературних та наукових творів: «Історія християнства в Болгарії до князя Бориса та хрещення болгарського народу», «Роздуми про візантійську повість щодо вбивства Никифора Фоки у старовинному болгарському переказі», «До історії виправлення книжок у Болгарії в XIV ст.», «Нарис з історії літературних відносин болгар і сербів у XV-XVI ст.» та інші. Публікувався на сторінках журналів: «Воронезькі філологічні записки», «Журнал Міністерства народної освіти», «Російський філологічний вісник», «Записки імператорського російського археологічного товариства», «Записки імператорської академії наук», «Християнські читання» тощо.

ПАРХОМОВИЧ Йосиф Михайлович хоча й народився в Полтавській губернії, однак все його подальше життя було пов'язано з Бессарабією. Він закінчив Кишинівську семінарію, а потім – Київську духовну академію. В період з 1871 по 1906 рр. працював викладачем Кишинівської семінарії та водночас інспектором у Кишинівському єпархіальному жіночому училищі. В 1905-1908 рр. Йосиф Михайлович був редактором часопису «Кишинівські єпархіальні відомості». Кандидат богослов'я, автор чисельних книжок і статей, що були опубліковані на сторінках КЄВ та «Праць Бессарабського церковного історико-археологічного товариства». В 1910 р. отримав чин дійсного статського радника.

Таким чином, дослідження біографій окремих представників дворянської спільноти Бессарабії дає можливість не лише «побачити обличчя», але й персоніфікувати окремі сторінки історії всього південноукраїнського регіону, нагадавши нашим сучасникам імена незаслужено забутих предків, які зробили помітний внесок у розвиток науки та культури всієї держави.

Література:

1. Стадницький А. Материали для истории Кишиневской семинарии /Авксентий Стадницкий // Кишиневские епархиальные ведомости. – 15 июня 1892. – № 12.
2. Пархомович И. Духовно-учебные заведения Кишиневской епархии / И. Пахомович // Труды Бессарабского церковного историко-археологического общества. – 1914. – Вып. 9.
3. Лашков (Лашку) Н. Кишиневская областная, впоследствии губернская, ныне первая гимназия: историко-статистический очерк за 75-летие ее существования: 12.09.1833 – 12.09.1908 гг. – Кишинев: Типография Бессарабского Губернского Правления, 1908. – 574 с.

ОСВІТА В УКРАЇНСЬКОМУ ПОДУНАВ'І

(60-80-рр. ХХ ст.)

Ліана Чорна

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Україна)*

Період 60-х – 80-х рр. ХХ ст. для українського суспільства був дуже неоднозначним. З одного боку, 60-ті («відлига») характеризувалися політикою десталінізації, реабілітацією засуджених, певною свободою